

LAUSUNTO

Helsinki 6.6.2025

Sosiaali- ja terveysministeriö

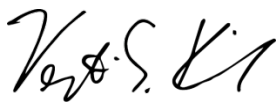
Viite: VN/9365/2025

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle työttömyysturvalain 2 a luvun 9 ja 10 §:n muuttamisesta

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on lähes 250 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä yli 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja: erityisasiantuntija Anna Järvinen, anna.jarvinen@soste.fi, p. 050 586 5677

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry



Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

1. Onko teillä lausuttavaa esityksestä yleisesti?

Esityksessä esitetään, että jatkossa ensimmäisestä työttömyysturvan laiminlyönnistä asetettaisiin seitsemän kalenteripäivää kestävä korvaukseton määräaika. Laiminlyöntien toistuessa työnhakija menettäisi oikeutensa työttömyysetuuteen toistaiseksi, kun nykyisin vastaava seuraamus asetetaan vasta laiminlyöntien toistuessa neljännen kerran vuoden kuluessa. Etuusoikeus palautuisi kuuden viikon työssäoloehdon jälkeen.

SOSTE näkee esitetyn työttömyysturvan seuraamusjärjestelmän portaittaisuuden supistamisen huolestuttavana. Muistutuskäytännöstä luopuminen voi heikentää työttömien asemaa ja lisätä karensseja. Laiminlyönnit eivät useinkaan ole tahallisia, mutta esityksen mukaisesti yksikin tahaton virhe voi johtaa kohtuuttomiin seurauksiin työnhakijalle ja hänen perheelleen.

Työttömyysturvalaki ei nykyisellään huomioi riittävästi työnhakijoiden erilaisia perhetilanteita määritellössään työvoimapolitiittisesti moitittavia menettelyjä. Lakia olisi uudistettava niin, että se turvaisi paremmin eri perhetilanteissa olevien työnhakijoiden oikeudenmukaisen kohtelun ja toimeentulon. Perhetilanne, kuten yksinhuoltajuus, vuoroasuvan lapsen asumisjärjestelyt, perheenjäsenen sairaus tai vamma tai lastenhoitopalveluiden puutteet, voi vaikuttaa merkittävästi siihen, millaista työtä vanhempi voi ottaa vastaan. Esimerkiksi lain määrittämä kolmen tunnin työmatkaraja ei sovi yhteen pienten lasten hoitoaikojen kanssa tilanteissa, joissa lapsesta huolehtii yksin yksi vanhempi tai muu huoltaja ei voi osallistua esimerkiksi sairauden tai vamman vuoksi arkeen. Työmatkaan tulisi lukea välimatkat työn ja lastenhoidon sekä kodin välillä, sekä huomioida lastenhoidon aukioloajat. Myös esimerkiksi lapsen asumisjärjestelyjen tukeminen kahdessa kodissa tulisi huomioida. Kun arvioidaan pätevää syytä työstä kieltäytymiseen, tulisi ottaa huomioon myös se, että lastenhoito tai muun läheisen hoito ei järjesty. Samaten työhön kieltäytymiseen, palveluprosessiin osallistumattomuuteen tai työllisyys suunnitelman toteuttamatta jättämiseen liittyvässä arvioinnissa tulisi huomioida myös perheestä johtuvat syyt.

Lain säännökset jättävät myös harkintavaltaa viranomaisille. On myönteistä, että seuraamusta ei aseteta, jos työnhakijalla on menettelynsä työvoimapolitiittisesti arvioituna pätevä syy. Jäsenistömme kautta on kuitenkin tullut viestiä, että lain toimeenpanossa tulkinnat eivät aina ole yhdenvertaisia ja esimerkiksi joissain tilanteissa työnhakija on saanut karenssin kieltäytyttyään vuorotyöstä lastenhoito-ongelmien vuoksi.

2. Onko teillä lausuttavaa säädösehdotuksesta ja sen perusteluista?

SOSTE ei kannata esitystä muistutuskäytännöstä luopumisesta. Muistutuksen tarkoituksena on ollut varmistua siitä, että työnhakija tietää, kuinka hänen tulee toimia työnhaussa ja mitä työttömyysetuuden saaminen häneltä edellyttää. Lisäksi tarkoitus on ollut ehkäistä erehdyksestä johtuvia myöhempiä työttömyysetuuden tahattomia menetyksiä. Esityksessä tuodaan esille, että kaikista muistutuksen saaneista asiakkaista 80 prosenttia ei ole saanut toimintansa vuoksi työttömyysturvaseuraamuksia, eli he ovat muistutuksen saamisen jälkeen menettelleet työttömyysturvalain edellyttämällä tavalla. SOSTE näkee tämän osoittavan muistutuskäytännön toimivan hyvin – suurin osa muistutuksen saaneista muuttaa käytöstään haluttuun suuntaan. Muistutus on selkeä tapa varmistaa, että työnhakija on tietoinen velvollisuuksistaan.

SOSTE katsoo, että hallinnollisen taakan keventämiseksi muistutuskäytännön automatisoinnin kehittämistä tulee jatkaa. Ennakollisen selkeän informoinnin tehostaminen myös vähentäisi muistutusten tarvetta.

Esityksen tavoitteena kerrotaan olevan selkeyttää ja yksinkertaistaa työttömyysturvaseuraamuksia ja vahvistaa ohjaavalla vaikutuksella työnhakijoiden työnhakua, osallistumista heille järjestettävään palveluprosessiin sekä osallistumista työnhakua ja työllistymisen edistämistä tukeviin muihin palveluihin. Työttömän työnhakijan näkökulmasta järjestelmä ei kuitenkaan selkiydy sillä, että muistutuskäytännöstä luovutaan. Päin vastoin, muutos aiheuttaa epävarmuutta ja pelkoa siitä, että jos ei monimutkaisessa järjestelmässä osaa aina toimia oikein, tulee tahattomasta virheestä heti sanktio.

Työttömät kokevat työvoimaviranomaisten verkkopalvelun monimutkaisena ja vaikeasti hallittavana. Järjestelmässä pitää osata huomioida ja tarkistaa monia asioita. Sähköisen järjestelmän monimutkaisuus saa ihmiset tekemään virheitä. Työvoimapalveluiden järjestämiseen on myös tullut viime vuosina tiuhaan muutoksia ja uusia velvoitteita. Osalla pitkään työttömänä olleista on vaikeuksia pysyä perässä jatkuvasti muuttuvissa velvoitteissa, ja he tekevät tahattomia virheitä, kun eivät ole ymmärtäneet, mitä heiltä vaaditaan.

Laiminlyönneistä seuraavien seuraamusten viimeisen portaan työssäoloehdon lyhentäminen kuuteen viikkoon on kannatettavaa. Kaikki työnhakijat eivät pysty täyttämään työssäolovelvoitetta sillä, että he pääsisivät töihin vaadituksi ajaksi. Myös alueellisesti työpaikkojen määrä vaihtelee. Onkin tärkeää varmistaa, että työllistymistä edistäviä palveluita on saatavilla riittävästi kaikille.

3. Onko teillä lausuttavaa esityksen vaikutusarvioista?

Esityksessä perustellaan, että käytännössä muutokset merkitsisivät säännösten muuttamista lähelle sitä, millaisia ne olivat ennen toukokuussa 2022 voimaan tulleita työttömyysturvalain muutoksia. Ehdotetun seuraamuskokonaisuuden todetaan myös olevan olennaisesti lievempi kuin tuolloin. Aiemman seuraamuskokonaisuuden jälkeen on kuitenkin tullut voimaan pohjoismainen työvoimapalvelumalli, joka määrittää aiempaa tarkemmin muun muassa kuinka montaa työpaikkaa työttömän on kuukaudessa haettava. Työttömälle on nyt enemmän vaaranpaikkoja toimia ilman tarkoitustaan moitittavasti, ja saada karenssi.

Esitetyissä tilastoissa näkyykin, että laiminlyöntien määrä kasvoi huomattavasti pohjoismaisen mallin käyttöönoton jälkeen. Esityksessä laiminlyöntien arvioidaan palaavan aiemmalle tasolle seuraamusten ankaroituessa. Kuitenkin jos muistutuksen saaminen on johtunut mallin monimutkaisuudesta ja siitä, että ihmiset eivät ole osanneet ja ymmärtäneet toimia oikein, on vaikea nähdä, miten sanktioiden ankaruus vaikuttaisi laiminlyöntejä vähentävästi näissä tilanteissa.

Esityksen arvioidaan lisäävän työllisyyttä arviolta 700 henkilöllä. Tämä on varsin vaatimaton työllisyysvaikutus verrattuna niihin toimeentulovaikutuksiin, joita karenssien yleistyminen voi ihmisille aiheuttaa. Työllisyysvaikutuksen arvioidaan vähentävän julkisen talouden menoja 16,8 miljoonaa vuositasolla. Toimeentulotuen kuluja sen arvioidaan lisäävän 21,8 miljoonalla eurolla

vuodessa. Toimeentulotuki on varsin byrokraattinen etuus ja sen varaan joutuminen lisää kannustinloukkuja. Esitetty toimi on vastakkainen hallituksen tavoitteelle vähentää toimeentulotuen tarvetta. Valtiontalouden tarkastusvirasto on aiemmassa lausunnossa tuonut esille, että erityisen suuri riski toimeentulotuen tarpeen kasvuun on henkilöillä, joilla on alentunut työ- ja toimintakyky. SOSTE näkee huolestuttavana syrjäytymisen riskin kasvun.

Samaan aikaa lausuntokierroksella on lakiesitys, joka lisäisi perustoimeentulotuessa perusosan alennuksia, jos henkilö on saanut työttömyysturvan sanktion. Näiden esitysten yhteisvaikutuksia ei ole arvioitu.

Sosiaaliturvaan on tehty jo aiemmin merkittäviä leikkauksia. Monet niistä osuvat samoihin, haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisiin. Nyt ehdotettuja uusia kiristyksiä olisi arvioitava osana muita viimeaikaisia sosiaaliturvan muutoksia.

Esityksessä ei arvioida muutosten vaikutuksia työttömien lapsiin. Nämä vaikutukset ja lapsen oikeus sosiaaliturvaan tulee huomioida. Lapsen oikeus sosiaaliturvaan toteutuu hänen vanhempiansa kautta.

4. Tulisiko työttömyysturvalain 2 a luvun 9 ja 10 §:n soveltamisalaa laajentaa uusiin työnhakijaa etuuden saamisen edellytyksenä velvoittaviin toimiin? Mitä nämä toimet olisivat ja miksi velvoittavuutta tulisi laajentaa niihin? Jos mahdollista, esittäkää myös arvio mahdollisen laajennuksen vaikutuksista.

Soveltamisalaa ei tule laajentaa.